

TELEVİZYON DİZİLERİNDEN ÖRNEKLERLE “KISKANÇLIĞA DAYALI KÖTÜLÜK” TEMSİLİ

REPRESENTATION OF "EVIL BASED ON JEALOUSY" WITH SAMPLES FROM THE TELEVISION SERIES

Fidan UĞUR ÇERİKAN*

ÖZ: XXI. Yüzyıl Türk sosyo-kültürel yaşamında televizyonun büyük bir etkiye sahip olduğu inkâr edilemez bir gerçektir. Kültürel kabuller açısından olumlu ve olumsuz anlamda toplumu değiştirip dönüştürme yetisine sahip yapısıyla görsel/işitsel basının toplum kültürüyle uyuşmadığı noktalarda zaman zaman toplumsal tepkiler almakla birlikte bu tepkilerin verilmediği ya da durumun göz ardı edildiği de görülmektedir. Türk toplumunun cinsiyet ve aile kavramlarının çeşitli tabularla örülü ve toplumsal normlarla çevrili olması bu tepkilerdeki temel dinamiklerden biridir. Bu dinamikler çerçevesinde özellikle aile fertlerinin dışarıdan aynı kişiyle kuracağı cinsel ilişkilerde sınırlar büyük oranda belirlenmiş ve yasaların ötesinde bir örfi hukukla şekillendirilmiştir. Bu noktada kardeşlerin aynı kişiyle kurabilecekleri ilişkiler çok özel koşullara bağlanmış, sıradanlaşması veya normal bir kabule dönüştürülmesi engellenerek toplumsal reddiyelerle bu yöndeki ilişkilerin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Toplumdaki bu yapıya karşın TV’de özellikle reyting saatlerinde yayınlanan bazı diziler belirtilen kabullerin ötesine geçerek bu ilişkileri kabul edilebilir ya da normal bir yaşam şekli olarak aktarmaktadır.

Yukarıdaki ifadelerle bağlı olarak bu çalışmada; Türk halkının günlük yaşamında karşılaştığı “kardeş” tiplerin “Fazilet Hanım ve Kızları”, “Kadın” ve “Kardeş Çocukları” adlı dizilerde nasıl bir karaktere büründüğü ve düşünsel yapıları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Türk halkının günlük yaşamında sunulan idealize edilmiş kardeş ilişkileriyle bu dizilerdeki “kardeş” tipi algısının Anadolu insanının bakış açısını, duyarlılıklarını, inanç ve değerlerini yansıtmadığı, toplumsal normlar açısından ahlaki olmayan ilişki çeşitlerinin “kıskaçlık” temelli olarak sıradanlaştırıldığı ve bu yapıların üç dizide de şaşırma, düşündürme, ilgi çekme yolları denenerken izlenme oranının artırılmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda söz konusu dizilerle ilgili üniversite öğrencileriyle orta yaş üstü insanlara doküman analizi yöntemi kapsamında anket uygulanmış; anket sonuçlarına göre söz konusu tiplerle ilgili değerlendirmeler yapılmış ve halkbilimin araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Çalışmanın sonucunda; “Fazilet Hanım ve Kızları”, “Kadın” ve “Kardeş Çocukları” dizilerindeki “kardeş” tiplerinin işleniş şeklinin Türk toplumunun normlarının bir parçasıymış gibi verilmesinin; özellikle de “kardeş” olgusunun rekabet eden tiplere dönüştürülmesinin ve kardeşin kardeşe yaptığı “kötülük”ün çok sıradanmış gibi sunulmasının yansımaları yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Medya, TV dizileri, kardeşlik, kötülük, kültürel bellek.

ABSTRACT: *It is an undeniable fact that 20th century has been a period in which television has greatly influenced the Turkish socio-cultural life. In terms of cultural acceptance the audio /*

* Öğr. Gör. Dr. – Pamukkale Üniversitesi/Rektörlük / fcarikan@pau.edu.tr (ORCID ID: 0000-0002-5913-9715)

visual media are in a positive and negative sense transforms the society. In some TV series, social reactions are taken from time to time at points that are incompatible with social culture; it is also seen that these reactions are not given or the situation is ignored. The fact that the concepts of gender and family in Turkish society are covered with various taboos and surrounded by social norms is one of the main dynamics in these reactions. Within the framework of these dynamics, the limits of sexual relations that family members will establish with the same person from the outside have been determined to a large extent and have been shaped by a customary law beyond the laws. At the specified point, the limits of sexual relations, especially with the same members of the family, have been determined to a large extent and have been shaped by a customary juristic beyond the laws. At this point, the relationship that the brothers can establish with the same person are bound to very special conditions, preventing them from becoming ordinary or turning into a normal acceptance and preventing the relations in this direction with social rejection. Despite this structure in the society, some TV series for their rating broadcast going beyond their stated assumptions and transmit these relations as an acceptable or normal way of life.

Depending on the above statements, in this study; going through the “Fazilet Hanım ve Kızları”, “Kadın” and “Kardeş Çocukları” series, it is examined that what kind of character and intellectual structures of the “sisterhood/brotherhood” types, Turkish people encounter in their daily life. The idealized sibling relationships in the daily life of the Turkish people do not reflect the perspective, sensitivities, beliefs and values of the Anatolian people's perception of the “sibling” type in these TV series. It has been determined that the method such as exaggerations, mystifications, puzzles and appeal have been used to increase the rating. In this context, university students and people above middle age were asked a questionnaire regarding the series in question within the scope of document analysis method; according to the results of the questionnaire, evaluations about the mentioned types were made and research methods of folklore were used.

As a result of the study; giving the way that the sisterhood/brotherhood” types in “Fazilet Hanım ve Kızları”, “Kadın” and “Kardeş Çocukları” are treated as a part of the norms of Turkish society; especially the reflections of transforming the “Sisterhood/brotherhood” phenomenon into competing types and accepting the “evil” that is done to someone by his brother as a very ordinary act, were also analyzed.

Keywords: Media, TV Series, sisterhood/brotherhood, jealousy, cultural retention.

Giriş

Globalleşen dünyada sözlü ve yazılı kültür; bilgiye hızlı erişimin kolaylaşması ve ortak paylaşım alanlarının azalması nedeniyle etkisini kaybetmeye başlamıştır. İnsan hayatının merkezine hızla yerleşen ve özellikle de belirli zaman dilimlerini önemli ölçüde dolduran televizyon, zaman içerisinde ortaya koyduğu çeşitlilikle de toplumun hemen her kesiminin, Türkiye gibi ülkelerde ise bilhassa ev hanımlarının ve yaşlıların, ilgi odağı hâline gelmiştir. Bu etki alanıyla sözlü ve yazılı kültürün belirli boyutta yerini dolduran görsel-işitsel medya ve beraberinde internet kültürü giderek ciddi bir “güç” hâline dönüşmüş/dönüşmektedir. Medyanın bu gücü toplumun kabullerini destekleyerek geleneksel kültürün korunmasına olanak sağlayacağı gibi çeşitli etkenler nedeniyle dönüştürücü ve reddiyeci bir tavır da sergileyebilir. Bu çalışmada öncelikle belirtilen açıdan hareketle görsel-işitsel medyanın en güçlü aracı olan Türk televizyon

kanallarındaki son dönem yerli dizilerinden “Fazilet Hanım ve Kızları”¹, “Kadın”², “Kardeş Çocukları”³ adlı dizilerdeki “kardeş” kavramı “kıskançlık temelli kötülük” ile birlikte ele alınmıştır. Ayrıca Türk halkının günlük yaşamında karşılaştığı tiplerin söz konusu dizilerde nasıl bir karaktere büründüğü, tiplerin düşünsel yapıları ve “kıskançlık temelli kötülük” algısının nasıl oluşturulduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

İncelemeye tabi tutulan dizilerin senaryolarında genellikle zengin adam-fakir kız aşkı görülmekte, yalı zenginlerinin yaşamlarından kesitler sunulmakta ve izleyicilere sosyo-ekonomik konular düşündürölmekten ziyade gösterilen hayatların ulaşılması gereken hayatlar olduğuna

¹“*Fazilet Hanım ve Kızları*” dizisi: Fazilet Çamdeviren, kırklı yaşlarda iki kızıyla birlikte Gültepe’nin küçük varoş bir mahallesinde yaşayan dizinin başkahramanlarındandır. İçine doğduğu dünya ile kavgalı olan bu kadının zengin bir yaşam hayaliyle yanıp tutuşması, kızlarının da hayatını annelerinin hayali üzerine şekillendirmesinde temel oluşturmuştur. On sekiz yaşındaki Ece Çamdeviren altmış yaşlardaki Hazım Egemen ile evlenmiştir. Fazilet’in büyük kızı Hazan Çamdeviren ise, yirmili yaşlarda kaba-saba, giyimiyle yaşlıları kızlar gibi görünmeyen bir kızdır ve Hazım Egemen’in küçük oğlu Sinan Egemen’e âşıktır. Egemen Holding’in sahibi olan Hazım ve oğullarının bu kızlarla ve annesi Fazilet hanımla olan yaşantılarının anlatıldığı dizide, makalenin konusu olan “kıskançlık temelli kötülük”; Hazan Çamdeviren’in ilk aşkı Sinan Egemen ve sonraki aşkı Yağız Egemen arasında gerçekleşmektedir. Bu kabulü zor aşk durumu da iki kardeş Yağız Egemen ve Sinan Egemen arasındaki çıkmazları derinleştirmektedir. Dizinin sonlarında Yağız Egemen ile Hazan Çamdeviren karşılıklı aşk yaşamakta; Sinan Egemen ise kendi payına düşen öfke ile gerçeği kabul etmeye çalışmaktadır.

²“*Kadın*” dizisi: İstanbul Ortaköy Orta Bayırsokak ve Tarlabası bölgelerinde çekilen “Kadın” dizisinde başkahraman Bahar Çeşmeli’dir. Dizinin ana ekseni eşi Sarp Çeşmeli’yi kaybettikten sonra ortak çocukları Nisan Çeşmeli ve Doruk Çeşmeli ile birlikte çetin bir yaşam mücadelesi vermek zorunda kalan Bahar’ın hayatı üzerine kurgulanmıştır. Bahar küçük yaşta annesi tarafından terk edilip babası tarafından büyütölen ve sonrasında Sarp Çeşmeli ile evlenip mutlu olan; ancak Sarp’ın hayatını kaybetmesinden sonra iki çocuğunu tek başına büyötmek zorunda kalan yoksul bir kadındır. Yaşadıklarına rağmen mücadelecii ruhunu kaybetmeyen Bahar; dizide hayatla psikolojik-sosyolojik ve ekonomik bağlamda savaşılan, her şeye rağmen evrensel doğrularıyla hareket eden, dünyaya ve ilişkilerine “sevgi” temelli bakan çok yönlü bir kadın olarak işlenmiştir. Makalenin konusu olan “kıskançlık temelli kötülük” ise Bahar’ın üvey kardeşi Şirin Sarıkadı ile Bahar arasında geçmekte; tema Bahar’ın kocası Sarp ve Bahar’ın sonraki sevgilisi Arif üzerinden işlenmektedir. Dizinin sonunda Şirin kötölüklerinin karşılığını görmekte; Bahar ise hak ettiği mutlu bir hayata çocukları ve Arif’le birlikte kavuşmaktadır.

³“*Kardeş Çocukları*” dizisi: Dizi, Anadolu’nun bir köyünde Ümran ve Ümmü (Umay Karay) kardeşlerin köye doktor olarak gelen Yıldırım Saner’le olan ilişkileriyle başlamaktadır. Ümran doktor Yıldırım Saner ile bir aşk yaşamaktayken Ümran’ın kız kardeşi Ümmü (Umay) ise “kıskançlık temelli kötölük”ü ablasının aşkı Yıldırım Saner’le beraber olarak ve bu beraberlikten bir kız bebek dünyaya getirerek gerçekleştirmektedir. Daha sonra da köy hayatından İstanbul’a kaçıp adını ve görüntüsünü değiştirerek evlenen ve kendine zengin bir hayat kuran Ümmü (Umay Karay), eşi Refik Karay’dan Hayat adında bir kız daha dünyaya getirir. Hayat ve Hayal’in yıllar sonra aynı evde bir araya gelişiyle, anne-teyze gerçekliğindeki gibi, aynı adama duydukları aşkla ilgili birtakım olaylar gerçekleşir. Umay ve Ümran’ın uzun yıllar sonra kesişen yolları iki kardeş Hayal ve Hayat’ın da yollarını birleştirmektedir. Dizinin sonunda bir kızının olduğunu öğrenen Yıldırım Saner ise kaçtığı gerçeklerle yüzleşerek ilk aşkı Ümran ile evlenir ve ilk âşıklar hak ettikleri mutluluğa kavuşurlar.

inanmaları amacı güdülmektedir. Dolayısıyla senaryolar, bu yapının işlenişine yönelik öğeler ve özellikle kapitalist sistemdeki lüks hayatların tek tip hayat şekliymiş gibi bir algı oluşturarak topluma dayatılan formlar olmasına yönelik argümanlar taşımakta, lüksün, hayatta ulaşmak istenilen tek amaç olduğu gibi bir algı yaratılmaktadır. Toplumla yüklenmeye çalışılan lüks tutkusu dizilerin kapitalizme hizmet eden, tek tip bir toplum yaratma çabasının bir ürünü olarak da kendini göstermektedir. Örtük ya da açık sembollerle yüklenilmeye çalışılan bu yaşam tarzı, toplumun en temel kodlarının çatışması üzerinden gerçekleştirilmektedir. Bu anlamda söz konusu dizilerdeki kardeş tipler, sosyo-kültürel bağlamda gerçek yaşamın bir parçası iken, dizilerin ilerleyen bölümlerinde kendilerine ait olmayan çok zengin evlerde çalışmadan yaşayan, sadece entrikalarla ilgilenen, ülkenin sosyo-ekonomik gerçekliğiyle bağdaşmayan tiplere dönüşmektedirler. Kahraman tiplerinin bu yapısı, kültürel anlamda toplumun genelinde kabul görmeyen bir yaşam tarzı olmakla birlikte gerek realist halk hikâyelerinde çatışma öğesi, gerekse batılı tarzda romancılıkla birlikte gelen alafranga tiplerin bir anlamda yeniden devrin şartlarına göre şekillenmiş proto-tipi görünümündedir. Dolayısıyla tarihsel derinlikten getirilen sözlü kültür ürünlerine bağlı Türk anlatılarında görülen kahraman ve anti kahraman tipi bu dizilerde “kardeş” kimlikler üzerinden gerçekleştirilmektedir. Temel itibarıyla destandan modern döneme uzanan sözlü ve yazılı ürünlerde verilmeye çalışılan kardeş tipi ile örtüşmeyen bu yapı, anlatılardaki karşıt tiplerin kardeş tiplere uyarlanmasıyla farklı bir sosyo- kültürel dinamik üzerine kurgulanmıştır. Kolektif bilinçaltında daha ziyade destekleyici şekilde sunulan kardeş tipi bu dizilerde kardeşler arasında yaşanan “kıskançlık” temelli bir psikoloji üzerine kurulmuştur. Destan devrine bağlı olarak çıkan kurtarıcı tipi ile çatıştığı tip, masal ve hikâyelerde görülen iyi ve kötü tipler spesifikleştirildiğinde konargöçer kültürden yerleşikliğe, kandaş yapıdan köydeş ya da yakın tarihte kentli yaşam koşullarına dönüşümle birlikte iyi-kötü çatışmasını sürdürmüştür. Ancak dünün kandaş yapısındaki psiko-sosyal kabuller kentin bireyci ve çıkarıcı ilişkileri içinde çatışma merkezinde değişiklik meydana getirmiş, buna karşın çatışmayı devam ettirmiştir. Dolayısıyla temel dürtü korunduğundan demografik ve yatay hareketlilik açısından özellikle yarım asırda meydana gelen değişimler, belirtilen dizilerde kolektif bilinçaltında var olan çatışma motifini koruyarak toplumsal kırılmalardan ve dönüşümlerden yararlanarak izlenebilirliğini elde etmiştir.

Tarihsel ve sosyolojik anlamda meydana gelen kabullerin yukarıda özetlenen süreç doğrultusunda anlatı kültürü içinde yer etmesine bağlı olarak bu çalışmada “Doküman analizi” kapsamında yapılan anketlerde, bireylere içinde kardeş karakterlerin olduğu söz konusu dizilerin hangilerini seyrettikleri sorusu akabinde; seyrettikleri dizideki kardeş karakterler hakkında ne düşündükleri ve kardeşlerin birbirine kıskançlık temelli

kötülüklerini fark edip etmedikleri sorulmuştur.⁴ Alınan cevapların %80'i kardeşliğin genellikle iyi olması için çabalanan; ancak kıskançlıktan dolayı başarısız olan ilişkiler üzerine kurulduğu, bu dizilerde de "kötü" kardeşlerin dizilerin sonucunu etkileyebilecek kadar dikkat çekici olduğu yönündedir. Anket uygulanan bireylerin %91'i de "kötü" olan kardeşlerin sonunun da "kötü" olduğu, hayatta ve aile ilişkilerinde hep kaybeden oldukları ve dizilerin sonunda Tanrı'nın adaletinin görüldüğü şeklinde dönüt vermişlerdir. Dolayısıyla "kötülük"ün karşılıksız kalmayan bir olgu olduğunun tespiti de amaçlar arasındadır.

Verilerde elde edilen kıskançlık ve kötülük söylemleri merkezinde yaşanan çatışma, toplumsal anlamdaki yaklaşımı göstermesi açısından dikkat çekicidir. Çatışma kültürü ilgili diziler açısından psikanalitik kuramdan hareketle yorumlandığında kıskançlık ögesiyle beslenmiştir. Bu noktada psikanalitik bakış açısı kıskançlığı, çocuğun anne babaya yönelik duyduğu hisler üzerinden açıklamakta; kıskançlığın kökeninde mantık dışı ve bilinç denetiminden uzak bir durumun yattığını söylemektedir. Aynı kuram içerisinde bu mantık dışılık, kız çocuğun annesini babasından kıskanması ve bu kıskançlıkla beraber kendi dişiliğini kanıtlamaya çalışması isteği ile babasıyla bilinçdışı olarak yaşadığı ensest ilişkide görülmekte olduğunu ve bu eylemdeki amacın aslında babayla bir ilişki yaşamak değil, anneye zarar vermek olduğunu savunur (Coşkun, Seçil; Genç, Şura; 2013: 222-225). Ebeveyn ve çocuk arasında var olduğu ifade edilen bu çatışma, dizilerde kardeşler arası ebeveyn çatışmasının tamamıyla dışında bireysel arzu ve istekler doğrultusunda kendini göstermektedir. Bu çatışmanın arkasında yatan kıskançlık stoa felsefesine göre arzularla ilgilidir ve arzulananın başkasının elde ettiğini görmekten kaynaklanmaktadır (Freud,

⁴ Bu çalışmada uygulanan veri analizi; üniversite öğrencisi olan bir grup genç ile orta yaş ve üstü çeşitli yaş gruplarından oluşan yetişkinlere uygulanmıştır. Çeşitli yaş gruplarından oluşan insanlara Denizli ilinin sosyal ortamlarında doküman analizi yöntemi kapsamında (köy-kahve/şehir-cafe/kadınların toplandığı günler/park-bahçe vb.) hayatın doğal akışında özellikle insanların toplu bulunduğu yerlerde uygulanan bu anketler, 2020 yılının Ocak ayından Haziran ayına kadarki süreçte (Pandemi nedeniyle süreç uzamıştır.) yazar tarafından gerçekleştirilmiştir. Toplam yüz kişiyle yapılan bu ankette altı soru sorulmuştur: "1. Son dönem dizilerinden olan "Fazilet Hanım ve Kızları", "Kadın" ve "Kardeş Çocukları" dizilerinden hangisini (bir bölümünü de olsa) ya da kaçını izlediniz? 2. Dizilerdeki kardeş karakterlerle ilgili düşünceleriniz nelerdir? (Kardeş adları ankette verilmiştir.) 3. Söz konusu dizilerdeki kardeşlerin birbiriyle olan ilişkilerinde "kıskançlık temelli kötülük" le ilgili neler dikkatinizi çekti? 4. "Kötülük" çeşitleri söz konusu dizilerde nasıldır? "Kötülüğün" dizilerdeki karşılığı nedir? 5. Kötülük yapan kardeşlerin dizilerdeki akıbeti nasıl olmuştur? Sizce nasıl olmalıydı? 6. Bu dizilerde işlenen kardeşler arası ilişkilerde ahlaki olmayan davranış şekillerinin toplum üzerindeki etkisi sizce nedir?" Bu sorulardan elde edilen verilerden hareketle analizler yapılmıştır. Görüşme yapılan kişilerin altmış ikisi kadın, otuz sekizi erkektir. Üniversiteli gençlerin yirmi dokuz kız, yirmi biri erkektir. Bu öğrenciler Türkiye'nin değişik şehirlerinden gelmiş olup yaşları on sekizin üzerindedir. Orta yaş ve üstü grup ise toplumun her yaş kesiminden eğitim düzeyleri ve sosyo-ekonomik şartları farklılık arz eden kişilerdir.

2016: 30-32; Ulutaş, 2019: 1824-1845). Belirtilen kabul açısından arzulayan ama eyleme geçmesine rağmen elde edemeyen kişi bir tür varoluş sorunu yaşamaktadır. Arzunun yarattığı enerji yeterli güçle buluşmadığından bu yetersizlik öznedeki öfke, hüznün, keder gibi temel duygulardan daha ileri düzey bir duygu olan kıskançlığa yol açmaktadır. Genel bir ifade ile var olmayı arzulayan bedeninin başarısızlığı, bedeninin varoluşunu sekteye uğratmakta ve düşüş yaşanmaktadır. Arzuladığı nesneye ulaşamayan birey kendisine, kıskandığı kişiye ya da nesneye zarar verebilmektedir. Bu bağlamda kıskançlığın diğer varlıklara ve fiziki olarak kıskanan kişiye zarar vermesi durumu, kıskançlığın garaza dönüşmesi ile ilgilidir (Brun, 2003: 98). Garazın eyleme dönüşmesi sonucu ortaya çıkan fiziksel ya da psikolojik şiddet, psikologlarca kardeşlerin anne baba sevgisini paylaşmak istemedikleri bir süreçle büyümelerine bağlanır; ancak bu durumun toplumun kuralları gereği ailenin bir “güç” birlikteliği üzerine kurulduğu algısı ve ebeveynlerin bu yöndeki tavırlarıyla kardeşlerin birbirlerini sevdikleri şeklinde açıklanır (Freud,2016: 29-37). Kardeş sevgisi ve dayanışmasını gerektiren sosyal, ekonomik, psikolojik vb. şartlar pek çok toplumda benzer formlarda kendini gösterir. Türk toplumunda da aynı çerçevede kardeşlik anlayışı benzer dayanışma duyguları şeklinde kendini göstermekte ve bu durum masallardan, destan ve hikâyelere kadar birçok geleneksel anlatıda kendine yer bulmaktadır. Özellikle mücadeleye temel teşkil eden dış güçlere karşı ailede oluşturulacak dayanışma duygusu kabile ve millet olma aşamalarında “biz” ve “öteki” kavramları üzerinden temel bir norm şeklinde hayatın çeşitli safhalarında yer edinmiştir. Öyle ki geleneksel kır ve köy yaşamından ayrılan ve sonrasında kent yaşamında kimlik oluşturmaya çalışan bireylerin bu geçiş sürecinde ortaya çıkan yeni sosyal şartlarda kan bağına bağlı kardeşlik kavramını sosyolojik bağlara dönüştürerek farklı sosyal gruplar içerisinde “din kardeşliği, dava kardeşliği, halk kardeşliği” gibi kardeş psikolojisi üzerinden oluşturulan söylemlerle varlıklarını sürdürdükleri bilinen bir gerçekliktir. Kentin ferdiyetçi ve ötekileştirici argümanlarına karşın bir anlamda toplumun direnç unsurları olan bu yapılanmalar, bu psikoloji içerisinde insanları ayırmaya itmeyen, ötekileştirmeyen; kucaklayıcı, birleştirici, güçlü ve güvenli, geleceğe yönelik söylem ve düşünsel ortaklıklarla yeni şartlara uyarlanmıştır.

Kardeşler arasındaki hukuk ve ilişkinin boyutları yukarıda belirtilen tarihsel öğeler ve buna bağlı olarak normlar çerçevesinde belirlenmiş olmakla birlikte Türk toplumunun farklı tabakalarında, nadiren de olsa, kız kardeşlerin aynı erkeğe âşık olduğu ya da ablasının eşiyle ablanın sağlığında evlenen kardeşin ya da baldızın varlığına rastlanılmaktadır. Ancak bu olaylar ve ortaya çıkan davranış şekilleri, toplum tarafından genel anlamda tasvip edilmemekte ve yazılı olmayan normlar gereği bu eylemi yapan kişiler toplumdan dışlanmaktadır. Bu sosyal kabule karşın özellikle aile fertlerinin daha ziyade bir arada bulunduğu saatlerde yayınlanan ve bu çalışmanın konusunu teşkil eden dizilerde kardeşler arası hukuksuzluğa bağlı toplumsal reddiye içeren davranışlar normal bir yaşam şekliymiş gibi

aktarılmaktadır. “Kardeş Çocukları” dizisinde dizinin kahramanı Ümran’ın sevdiği adam doktor Yıldırım Saner’e Ümran’ın kız kardeşi Ümmü aşk duyguları beslemektedir. Bu tek taraflı aşkla bir şekilde gerçekleşen beraberlik sonucu Ümmü, Yıldırım Saner’den bir bebek dünyaya getirmiş, bu bebekten haberi olmayan Yıldırım’ı asıl aşkı ablası Ümran’dan ayırmış ve sadece Ümran’la Yıldırım’ı birbirinden ayırmakla kalmayıp o adamdan olan bebeğini de Ümran’a vererek annelik görevini de ona yaptırmıştır. “Kadın” dizisinde de Bahar’ın eşi olan Sarp’a saplantılı bir şekilde aşk duyan Bahar’ın üvey kardeşi Şirin; Bahar’ın annesini, annesinin eşini ve üvey kardeşini tanımayan Sarp’a bu gerçeği söylemeden onunla bir yabancıymış gibi zaman geçirerek “platonik bir aşk” yaşamaya çalışmış ve hatta Sarp’ın feribottan düşmesini sağlayarak bir şekilde ölümüne sebep olmuştur. Sarp ise feribot kazası sonrasında kıyıda sağ bulunarak ölümden dönmüş; ancak beyni hasar gördüğü için eski yaşamını hatırlamayıp başladığı ikinci yaşamında Pırl ile evlenmiş; sonrasında Bahar’ı hatırlamış ve mücadeleler sonucu Bahar’la birlikte tekrar mutlu bir hayat kurabilecekken Şirin, Sarp’ı bu kez bilinçli olarak gerçekleştirdiği bir eylemle öldürmüştür. “Fazilet Hanım ve Kızları” dizisinde ise Hazan Çamdeviren, Sinan Egemen’e âşık bir kızken dizinin ilerleyen bölümlerinde Yağız Egemen’e âşık olmuştur. Yağız Egemen ise kardeşi Sinan Egemen’in sevdiği kız olan Hazan’ı kendi varlığı ile başarılı işlere imza atması yönünde desteklemiş ve beraberinde hem görünümü hem hayata bakışı değişen Hazan’a âşık olmuş ve bu aşk Sinan Egemen’i öfkelenirmiş ve olayları travmatik hale sokmuştur. Dizilerde görülen bu ilişki ağı sosyolojik anlamda somut bir terminolojik adlandırmaya sahip değildir. Cinsel ilişkilerde tabulu alanların temel anlamda kan ve göbek bağı esasına bağlı olarak şekillenmesi bu ilişkiyi sosyolojideki ensest kavramıyla açıklamaya izin vermemektedir. Ensestte psikiyatlilere göre belirli bir sosyal ilişki süreci olduğu ve zaman içinde olgunlaştığı, akrabalık/kan bağı çerçevesinde aynı sosyal mekânda bulunulduğu, bu sosyal birlikteliklerin kadın ve erkekte zamanla platonik duygulara yol açtığı, ilerleyen süreçlerde taraflar arasında duyguların örtük veya açık bir şekilde gerçekleştiği ifade edilmektedir. Geleneksel Türk toplumunda açık ensest ilişkilerin sayısı çok sınırlı olduğu; ancak cinsel ilişkinin olmadığı örtük flörtöz ensest ilişkilerin düşünülenden çok daha fazla olduğu belirtilmektedir. Bu tarz diziler ve diğer medya sunumlarının insanları özellikle ahlaki şiddete karşı duyarsızlaştırdığı (Çavlin, 2010: 3-16) ve farklı ilişkileri sıradanlaştırdığı/sıradanlaştıracığı inkâr edilemez bir gerçekliktir. Bu yönüyle dizilerdeki ilişkiler ensest sınıflandırması kapsamında olmamakla birlikte toplumsal kabulün reddettiği bir ilişkidir. Toplumsal yasakların kırılmasına yol açacak ya da açması muhtemel bu dizilere yönelik müdahale kurumları yasalarla tespit edilmiştir. Bu anlamda konunun üzerinde durulması gereken diğer yönü dönemin siyasal söylemleri ile adı geçen dizilerin söylem ve eylemlerindeki karşıt gibi duran öğelere karşın ülkenin bu anlamdaki denetim mekanizması konumunda bulunan Radyo ve Televizyon Kurumu’nun konuya ilişkin tavrıdır. Kurum, özellikle son

dönemde ülke içinde yaşanan siyasal kutuplaşmalar çerçevesinde yönetimi elinde bulunduranların yönetici atamalarında çeşitli değişikliklere gitmesi nedeniyle iktidarın yönetimde baskın sayıda olmasına izin veren bir yapıya dönüşmüştür. Bu anlamda siyasal iktidarın politik anlamda ön plana çıkardığı “yerli ve milli” sloganı bu yönüyle atamalarda ve kurumların alacakları tavırlarda da kendini gösterecektir. Bu kabul RTÜK’ün 2019-2023 Stratejik Planında bir anlamda devletin temel duruşunu da göstermektedir. İlgili planın “Stratejik Amaçlar” kapsamında sıraladığı maddede şu ifade geçmektedir.

1.3.6. Aile odaklı medya yönetiminin sağlanmasına, aile dostu ve aile bağlarını güçlendirici yayınların artmasına yönelik destekler vermek.” (URL-1: 60).

Ancak RTÜK yönetiminin belirlediği bu karara karşın yukarıda vurgulanmaya çalışılan motiflerde görüldüğü üzere ilgili kararlar dizinin/dizilerin temel yapısı birbirine karşıt değerler taşımaktadır. RTÜK kendi oluşturduğu stratejik planda belirttiği hususları göz ardı etmiştir. Bu durumda konuya kültür politikası açısından yaklaşıldığında RTÜK’ün kültür politikasının iktidarın temel söylemleri ve argümanlarıyla uyummadığı görülmektedir. Siyasal iktidarın belirlediği atamalara ve atamalarda iktidarın çoğunluğuna rağmen kültürel değerler ile çatışan dizilerle kendi yönetmeliği arasındaki çatışmanın sorumluluğu dikkate değerdir. RTÜK’ün kendi iç problemi görüldüğü takdirde atamaların kendi kurallarını çiğnediği, ya da siyasal söylemin kabul ve retleriyle kurumsal kabul ve retlerin belirli oranda örtüşmediğini ifade etmek söz konusudur. Diğer yandan farklı bir bakış açısıyla siyasal anlamda iktidarı elinde bulunduranların toplumla çatışmak istemediği ve reyting oranları açısından önemli bir izlenme oranına sahip bu tür dizilerdeki kültürel çatışma öğelerini engellemekten imtina ettiğini belirtmek mümkündür. Bu kabul ise iktidarların ideolojik söylemlerinin toplumu dönüştürmekten ziyade toplumla barışık ve gerektiğinde uzlaşma yoluyla hareket edebilecekleri kanaatine yol açmaktadır. Oy kaygısı ile ideolojik kaygılar arasında yaşanacak çatışmalarda iktidarda bulunmanın ideolojinin önüne geçebileceği söylemi güç kazanmaktadır. Kültür politikası açısından Cumhuriyet’in kuruluşunda görülen dönüştürücü tavrın Atatürk sonrası zayıflaması ve oluşan konjonktürler çerçevesinde hareket edilmesi anlayışının günümüz Türk kültür politikasında da kendisini koruduğunu ifade etmek mümkündür.

Dizilerin ele alınması gereken bir diğer boyutu izlenme oranlarıdır. Kültürün reddettiği bir sosyal yaşama ve bireyin cinsel tercihlerinin belirlendiği normlara karşın adı geçen dizilere gösterilen izlenme oranları aynı saatte gösterimdeki dizilerle karşılaştırıldığında oldukça yüksek bir izlenme oranı vermektedir (URL-2).⁵ Aynı şekilde “Kadın” adlı dizinin

⁵ 09.06.2018 Cumartesi gününün reyting sonuçları şöyle: Total, 1. Survivor / TV8, 2. Yeni Gelin / Show TV, 3. Survivor Ekstra / TV8; Fazilet Hanım ve Kızları final bölümü Total’de 6.

izlenme oranlarına yönelik veriler ise farklı zamanlarda belirli oranda düşme göstermekle birlikte farklı bir kanalda yayında bulunan ve konu itibarıyla daha ziyade erkek merkezli bir dizi olan “Eşkiya Dünyaya Hükümdar Olmaz” adlı diziyi rekabet halinde ve en çok izlenen dizilerden biri olduğu yönündedir (URL-3). Dizilerin gördüğü bu yüksek oran her sezon onlarca dizinin birkaç bölüm sonrası beklenen izlenme oranına ulaşmadığı için yayından kaldırıldığı bir sektör içerisinde dikkat çekicidir. İzlenme oranındaki bu başarının sırrını dizinin senaryosunun yanı sıra diğer unsurlarda da aramak mümkün olmakla birlikte izlenme oranına yönelik temel paradigmanın özellikle kadın izleyiciler açısından konunun çarpıcılığı yanı sıra “kıskançlık ve kötülük” merkezli olduğu açıktır. Konunun normlarla çatışan yönü toplumun kötü karakterler ve eylemlere karşı bakışı açısından da kayda değer bir unsurdur. Bu dizilerdeki kötü kahraman rolündeki kişilerin dizi sektörü açısından toplumun bilinçaltında yer eden karakterler olmamasına karşın ilgiyi üzerlerine çekebilme başarısı senaryonun konu gücünü öne çıkarmaktadır. Toplumun iyilerin kazandığı bir sosyal form yanında, iyi ve kötü tipler arasındaki çatışmaya bakış açısı ve anti kahraman rolünün senaryo kapsamında üstlendiği olumsuz pozisyonun önemi dikkat çekmektedir. Bu yönüyle bize göre kahramanların önüne geçen “kötülük ve kıskançlık” problemidir. Özü itibarıyla yaşanan bu çatışma, aynı evde yetişen bireylerden birinin, aynı evde yaşamış ya da yaşayan diğer kişinin istemediği fiziksel, duygusal veya sözel hareket ve davranışlar içinde bulunması nedeniyle “aile içi şiddet” kapsamındadır. İzleyicilerinin önemli bir oranının belirli bir yaş üstündeki kadınlardan oluştuğu bu diziler, bilinçaltındaki “iyilik” kavramı kadar kendine yer bulan “kötülük” öğesinin uyandırılmasıyla bu kapsamda neler yaşanabileceği sorusu dâhilinde doğan merak içgüdüsünün tetiklenmesi nedeniyle izleyicinin gelecek bölümlere yönelmesine olanak sağlamıştır. Gazetecilikteki “köpeğin insanı ısırması”nın haber niteliği taşımamasına karşın “insanın köpeği ısırması”nın haber değeri taşıması yaklaşımı doğrultusunda hareket eden adı geçen diziler, “kötülük” eylemi ve eylemi gerçekleştirenin sıra dışı kimliği üzerinden önemli oranda bir reyting oranına sahip olabilmıştır. Beklenilmeyen bir yerden yara alan temel kahramanın içine düştüğü duruma karşın oluşan mağduriyetlerin sonlanmaması, aslında iyi kahramanın yaşananların kaynağını belirleyememesi nedeniyle olaylara müdahale edememesine yol açmış ve bu durum artarak gelen yeni kötücül eylemlerin varlığına izin vermiştir. Anti kahramanın özel konumu nedeniyle çatışmada uzun süre hedef olarak görülmemesi, güçlenmesine imkân verdiği için yeni problem üretme gücü ortaya çıkarmakta ve asıl kahramanın mağduriyeti artarak devam etmektedir. İzleyici için yaşanan her mağduriyet ve kahramanın içine düştüğü her yeni olumsuzluk izleyiciyle temel kahraman arasında bağ

Oldu AB 1. Survivor / TV8 2. Survivor Ekstra / TV8, 3. Fazilet Hanım ve Kızları / Star; ABC1 1. Survivor / TV8, 2. Survivor Ekstra / TV8, 3. FOX Ana Haber Hafta Sonu / FOX, Fazilet Hanım ve Kızları final bölümü ABC1'de 4. oldu.

kurulmasına neden olduğu için toplumda yaşananların kabul görmemesine karşın yaşanabilecek bir durum olarak kabul edilmekte ve ilgili kesimin dikkatinin diri tutulmasına kolaylık sağlamaktadır. İzleyici bu açıdan Kardeş Çocukları'nda "Ümran", Kadın'da "Bahar" ve Fazilet Hanım ve Kızları'nda "Sinan Egemen" karakterlerine, dizinin yayında olduğu süreçte, merhamet-acıma ve olumlu destekleme gibi duygularla bağlarını içselleştirmekte ve kuvvetlendirmektedir.

Kardeşler arasında yaşanan çatışmaya bağlı olarak kardeşlerden birinin yaptığı kötülük ilgili literatürde tür ve çeşit bakımından fiziki, ahlaki ve metafizik olmak üzere üçlü bir sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır. Sosyologlara göre bu sınıflandırma içindeki "ahlaki kötülük"; insanın kusurlarından ve günah işlemeye yatkınlığından kaynaklanan, nedeni insan olan, başka varlıkların ve canlıların hayatını etkileyen kötülük türüdür. İşkence, insanlık suçları, toplumlarda meydana gelen ahlaki çöküntü, değerlerden uzaklaşma, yabancılaşma, ötekileştirme gibi daha nitelikli örnekler de ahlaki kötülüğe dâhil edilir ve kötülüğün, uygun bağlamda başka kötülöklere sebep olarak, başka kötülöklere beslediği veya doğurduğu ifade edilir (Sönmez; 2016: 17-23). Bu yaklaşımla dizilerdeki kardeş kötülöklüklerinde "şiddet" en ağır şekilleriyle görölmüş; insanların hayatları darıadağınık olmuş, "Kadın" dizisindeki Şirin, şiddetin en ağır sonucu olarak Sarp karakterinin ölümine dahi sebep olmuştur. Dizide bu ölüm sonrasında Bahar'ın iki çocuğuyula hayatı değışmiş; Bahar fiziksel ve ruhsal pek çok hastalıkla karşı karşıya kalmış, çocuklarıyla beraber psikolojik ve ekonomik zarara uğramıştır. "Kardeş Çocukları"nda da Ümran kendi tercihi olmayan bir hayata, kardeşi Ümmü tarafından mahkûm edilmiş; Ümmü'nün Yıldırım Saner'den olan kızı Hayal, Ümmü'den ve üvey babası Cemal'den; Ümmü'nün (Umay) ikinci evliliğinden olan kızı Hayat da Ümmü'nün kendisinden, bebekliklerinden itibaren psikolojik ve sosyolojik bağlamda şiddete maruz kalmışlardır. Kadın dizisinde Şirin adıyla izleyiciye tanıtılan kötü karakter, arzuladığı Sarp'a ulaşacak gücü olmadığı için Sarp'a da kimsenin sahip olmamasını istemektedir. Aynı durum Kardeş Çocukları'ndaki Ümmü (Umay)'de de görölmektedir. Umay, Yıldırım Saner'in hiçbir zaman kendine aşık olmayacağını bilmektedir; buna rağmen Ümran'ın da onunla kavuşmasını istememektedir. Bu duygular içinde olan karakterler arzuladıkları kişileri elde edebilecek kişilerin üzüntülerinden bir tür neşe duymakta ve yaşanan kıskançlık zamanla şiddete dönüşmektedir. Dolayısıyla ruhsal kıskançlığın fiziki dünyadaki yansımasında "arzulanan nesneye ulaşamama durumu" ve "sahip olunan arzu nesnesini elinde tutma"(Ulutaş, 2019:1932-1934) hırsı kıskanan kişiyi gerektiğinde her tür eylemi gerçekleştirilebilmeyi kanıksayacak bir ruh haline dönüştürmektedir. Dizideki kıskanç tiplerin arkasında yatan bu hırs ve sonuca ulaşabilme arzusu çatışmanın büyümesine yol açmakta ve arzunun gerçekleşmemesi halinde ise eylemlerin devamını sağlamaktadır. İzleyicinin iyi ve kötü karakterlere yüklemiş olduğu algılar iyi ve kötünün dünyadaki mitik çatışması gibi sürdürülebilir bir hale dönüştüğünden her yeni eylem, dizinin

sürekliliğini sağlayacak bir öge olmaktan çok benimsenmiş tiplerin gerçekleştirebileceği kötücül eylemler ve bu eylemler karşısındaki kişinin bu durumdan kurtulma çabası şeklinde algılanmaktadır.

Sonuç

Televizyon sektörünün ve buna bağlı olarak dizilerin/filmlerin sosyo-ekonomik, kültür, ideoloji/değer aktarımı bağlamında oluşturduğu etkiyle, izleyicilerin seyrettikleri bu karakterlere benzemeleri ya da benzemeye çalışmaları kaçınılmazdır. Medyaya yön veren iktidarların da hâkim ideolojiyi yaygınlaştırmak adına kitle iletişim araçlarını kullanarak izleyiciyi, istedik hayat standartları, yaşam biçimleri, davranış kalıpları, sosyo-ekonomik tüketim alışkanlıkları vb. konularda dönüştürme çabasına giriştikleri/girişebilecekleri somut bir gerçekliktir. Bu amaçla kitleleri dönüştürmek adına dizi/film yapımcılarının görüş, inanış veya felsefesine göre şekillenen mesajların sıradan ve olağanmış gibi sunulması mümkündür ve bu noktada millî, manevî duyguları aşındıran olumsuz imge, olay ve kurgular aslında insanların bilinçaltlarına yönelik yapılan psiko-sosyal dönüştürme çabasıdır. Birçok toplum gibi Türk toplumunun çok büyük bir kesimi de sözlü kültürden getirdiği alışkanlık ve kabullerinin, görsel-işitsel yayınlar ve dolayısıyla görsel medyanın parçası olan diziler üzerinden şekillendirilmekte olduğunu, hatta bilinçaltlarına oynanan bilinçli yapımların bu şekilde evlerine/beyinlerine girdiğini dahi fark edememektedir. Bu çalışmada söz konusu dizilerdeki olumsuz kardeş tiplerin gerçekleştirdikleri saldırganlıkların ve hedefledikleri idealize edilen yaşamın bir şekilde sıradanlaştırılarak yapılmasında sakınca olmayan bir davranış şeklinde sunulduğu ve yetkili kurumların bu duruma müdahale etmedikleri tespit edilmiş, dolayısıyla söz konusu tiplerin toplumun dönüştürülmesi sürecine katkıda buldukları belirlenmiştir. Kültürlerin geçmişten getirdiği kabullerini tarihsel sürece bağlı olarak dönüştürdüğü ve değişen-dönüşen yeni sosyal şartlara ayak uydurmaya çalışmalarına karşın, günümüzde bu olağan değişim-dönüşümle ortaya çıkan toplumsal yapıya farklı araçlarla müdahalelerde bulunduğu ve toplumların/özellikle Türk toplumunun bu müdahaleye karşı da direnç gösteremediği görülmektedir.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Brun, J. (2003). *Stoa felsefesi*. (Çev.: Medar Atıcı), İstanbul: İletişim.
- Bozbeyoğlu Çavlin, A.- Koyuncu, E.-Kardam, F. - Sungur, A. (2010). Ailenin karanlık yüzü: Türkiye'de ensest. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 13 (1), 1-37.
- Genç, Ş. -Coşkun, S. (2013). Ensest. *TBB Dergisi*, S.106, 215-260.
- Freud, S. (2016). *Psikopatoloji*. (Çev.: Aycan Özüpek), Ankara: Yason.
- Ulutaş, S. (2019). Kıskançlığın sinemada estetik varoluşu: Zeki Demirkubuz sinemasında kıskançlık. *Turkish Studies*, 2/1, 14 (3), 1824-1845.

Sönmez Şen, Ü. (2016). *Türk romanında kötülük- başlangıçtan 1950'ye*. İstanbul: Yitik Ülke.

Elektronik Kaynaklar

URL-1:RTÜK Stratejik Plan (2019-2023)

<https://www.rtuk.gov.tr/stratejikplan/3697/891/stratejik-planlar.html>

URL-2:<https://www.medyatava.com/haber/fazilet-hanim-ve-kizlari-final-bolumuyle-ne-kadar-izlendi-157506>

URL-3:<https://diziyuncu.com/sali-reyting-sonuclari-kadin-mi-eskiya-mi-cok-izlendi-2019-2020-sezonu-guncel>

EK:

1.Dizi Adı: *Fazilet Hanım ve Kızları*

Tür: Dram

Kanal: Star TV

Senarist: Sırma Yanık

Yönetmen: Murat Saraçoğlu

Yapım: Avşar Film

Yayın süresi: 25 Mart 2017-Dizinin 9 Haziran 2018 (Final) 50 bölüm/
(Cumartesi akşamları Saat: 20.00)

Canlandıran oyuncu	Karakter	Bölüm
Nazan Kesal	Fazilet Çamkıran	1-50
Deniz Baysal	Hazan Çamkıran	1-50
Afra Saraçoğlu	Ece Çamkıran	1-50
Çağlar Ertuğrul	Yağız Egemen	1-50
Alp Navruz	Sinan Egemen	1-50
Mahir Günşiray	Hazım Egemen	1-50
Tolga Güleç	Gökhan Egemen	1-50
Hazal TÜresan	Yasemin Egemen	1-50
İdris Nebi Taşkan	Yasin Demirkol	1-50
Tuğba Melis Türk	Nil	1-13, 30-50
Ecem Baltacı	Selin Egemen	1-50
Gülşen Tuncer	Güzide	3-18
Türkan Kılıç	Kerime Yıldız	2-50

2.Dizi Adı: *Kadın*

Tür: Dram.

Kanal: FOX

Senarist: Hande Altaylı.

Yönetmen: Nadim Güç.

Yapım: Med-MF ortak yapım (Japonya yapımı "Woman" dizisinden uyarlanmıştır.)

Yayım Süreci: 24 Ekim 2017- 4 Şubat 2020 (Final) 81 bölüm/ (Salı günleri Saat:20.00)

Canlandırıcı Oyuncu	Karakter	Bölüm
Özge Özpınır	Bahar Çeşmeli	1-81
Caner Cındoruk	Sarp Çeşmeli	1-67
Bennu Yıldırım	Hatice Sarıkadı	1-72
Feyyaz Duman	Arif Kara	1-81
Ali Semi Sefil	Doruk Çeşmeli	1-81
Kübra Süzğün	Nisan Çeşmeli	1-81
Seray Kaya	Şirin Sarıkadı	1-81
Şerif Erol	Enver Sarıkadı	1-81
Gökçe Eyüboğlu	Ceyda Karataş/Aşçıoğlu	1-81
Tuğçe Altuğ	Kismet Kara/Avcı/Ünsal	55-81
Hümeysra	Fazilet Aşçıoğlu	65-81
Sinan Helvacı	Raif Aşçıoğlu	65-81
Hakan Kurtaş	Cem	70-81
Pınar Çağlar Gençtürk	Jale Demir	65-69
Ece Özdikici		1-64
Ayça Erturan	Yeliz Ünsal	1-46
Devrim Özder Akın	Musa Demir	1-38

3. Dizi Adı: Kardeş Çocukları

Tür: Dram

Kanal: Star TV

Senarist: Sırma Yanık

Yönetmen: Faruk Teber

Yapım: Gold Film

Yayım Süreci: 27 Ocak 2019- 8 Ekim 2019 (Final) 21 bölüm (1.Sezon: Pazar 20.00/2. Sezon Salı:20.00)

Canlandırıcı oyuncu	Karakter	Bölüm
Mehmet Aslantuğ	Yıldırım Saner	1-21
Ayça Bingöl	Ümran Çetin	1-21
Nur Fettahoğlu	Umay Karay	1-21
Afra Saraçoğlu	Hayat Çetin	1-21
Çiğdem Selışık Onat	Rezzan	1-21
Engin Alkan	Reşat Karay	1-21
Berkay Hardal	Savaş Ekim	16-21
Cem Davran	Adnan Harmancı	18-21